

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף צ

(בעמוד הקודם)

תניא נמי הכי לא ישהה אדם מזה חסרה או יתרה בתוך ביתו ואפי' היא עביט של מימי רגלים, אבל עושה הוא - סאה, תרקב, וחצי תרקב, וקב, וחצי קב, ורובע, ותומן, וחצי תומן, ועוכלא: הברייתא מונה את כלי המידות של חומר יבש (= כלומר מוצק). **סאה** = 6 קב. **תרקב** - 3 קב (נוטריקון תרי וקב). **וחצי תרקב** = קב וחצי. וקב (= 4 לוג). **וחצי קב. ורובע** = רבע קב (1 לוג. ובהקבלה לביצים = 6 ביצים). **ותומן** = שמינית קב (1/2 לוג. ובהקבלה לביצים = 3 ביצים). **וחצי תומן** (= רביעית לוג. ובהקבלה לביצים = ביצה וחצי). **ועוכלא**.

עד כאן הברייתא.

שאלה: **וכמה היא עוכלא? תשובה:** אחד מחמשה ברביע: חמישית לוג (ובהקבלה לביצים = ביצה וחומש).

נתבארו מידות המוצק, הברייתא ממשיכה לבאר את מידות הנוזל.

ובמדת הלח הוא עושה - הין, וחצי הין, ושלישית ההין, ורביעית ההין, ולוג, וחצי לוג, ורביעית, ושמינית, ואחד משמונה בשמינית וזהו קורטוב: הין = 12 לוג. וחצי הין = 6 לוג. ושלישית ההין = 4 לוג. ורביעית ההין = 3 לוג. ולוג = 6 ביצים. וחצי לוג = 3 ביצים. ורביעית = ביצה וחצי. ושמינית = 3/4 ביצה. ואחד משמונה בשמינית = 'קורטוב' המוזכר בכמה סוגיות כגון מקוה חסר קורטוב.

קושיא: **ולעביד נמי קביים?** מדוע לא עושים במידות היבש כלי מידה של שני קביים? תירוץ: **אתי לאיחלופי בתרקב:** יש חשש שיבואו להתבלבל בין כלי של 'קביים' לכלי של 'תרקב' (= 3 קבין) שהוא גדול ממנו רק בשליש. והיינו שהמוכר ימלא לקונה ששילם על תרקב, בכלי של קביים במקום בכלי של תרקב.

קושיא: אלמא טעו אינשי תילתא, אי הכי קב נמי לא ליעביד דאתי לאיחלופי
בחצי תרקב: מהדברים עולה שאנשים מתבלבלים בכלים שההבדל ביניהם הוא
 שלישי במידה. אם כן מדוע עושים כלי של 'קב' והרי יש גם כלי של חצי תרקב (= קב
 וחצי), וההבדל ביניהם הוא רק שלישי!

תשובה: אלא קביים היינו טעמא דלא עביד דאתי לאיחלופי בחצי תרקב: אלא
 התשובה באמת מודע לא עושים כלי של קביים היא כדי שלא יתבלבלו בינו לכלי
 של חצי תרקב (= קב וחצי). כלומר אין חשש לבלבול בשליש, אלא רק ברבע.

קושיא: אלמא טעי איניש ריבעא, אי הכי חצי תומן ועוכלא לא ליעביד: מהדברים
 עולה שאנשים מתבלבלים בכלים שההבדל ביניהם הוא רבע במידה. אם כן מדוע
 עושים כלי של 'חצי תומן' (= ביצה וחצי) וכלי של 'עוכלא' (= ביצה וחומש) והרי
 ההבדל ביניהם פחות מרבע, וכל שכן שיבואו להתבלבל ביניהם!

תירוץ: אמר רב פפא מדות קטנות בקיאי בהו אינשי: בכלים קטנים אנשים שמים
 לב לגודל ויודעים לשער את הכמות ואין חשש לבלבול.

קושיא: שלישית ההין רביעית ההין לא ליעביד: אם כן במידות הלח מדוע יש שני
 כלים שההבדל ביניהם הוא רבע והם כלים גדולים. דהיינו שלישית ההין (= 4 לוג),
 ורביעית ההין (= 3 לוג). **תירוץ:** כיון דהוו במקדש לא גזרו בהו רבנן: כיון שהתמשו
 במידול הלו בבית המקדש לצורך הנסכים לא גזרו לאסור אותם.

קושיא: במקדש נמי ליגזור: ומדוע באמת בבית המקדש עצמו השתמשו בהם ולא
 חששו לבלבול? **תירוץ:** כהנים זריזין הן: ואין חשש שהם יטעו.

*

אמר שמואל אין מוסיפין על המדות יותר משתות: אם בני העיר רוצים
 להגדיל את המידות שלהם, ולעשות כלים גדולים יותר לכל מידה (דהיינו שיקראו
 למידה באותו השם שהיה לה כגון 'לוג', 'רביעית' וכדומה, אבל היא תכיל יותר
 כמות). עליהם להוסיף לא יותר משתות (= שישית). דהיינו אם הכלי הקודם החזיק 5
 ביצים יגדילו אותו 6 ביצים.

ולא על המטבע יתר משתות: וכן אם הם רוצים להוסיף על הערך של המטבע, לא
 יוסיפו יותר משתות.

והמשתכר אל ישתכר יותר משתות: חנווני הקונה סחורה מהסיטונאי ומוכר אותה יקר יותר, יכול לייקר את המחיר עד שתות. (זו תקנת חכמים).

הגמרא מבארת מדוע לא מוסיפים על המידות יותר משתות.

אין מוסיפין על המדות יותר משתות. מאי טעמא? אילימא משום אפקועי תרעא, שתות נמי לא! אם הטעם כדי שלא יתייקרו המחירים. דהיינו כאשר המוכרים רואים שהמידות השתנו ועליהם לעדכן את המחיר, הם כבר מעלים אותו מעבר ליחס של התייקרות עצמה. אם כן שיהיה אסור להעלות את המידות בכלל אפילו לא עד שתות!

תשובה: אלא משום אונאה דלא ליהוי ביטול מקח: הסיבה אינה החשש הנ"ל, אלא שאם יגדילו את המידות יותר משתות יש חשש שיכוא מוכר מעיר אחרת שאינו מועדכן על עליית המידות, וימכור את המידה החדשה במחיר של המידה הישנה. והדין הוא שחפץ שנמכר בפחות משויו, עד שתות הקנין חל והקונה מחזיר את ההפרש של ה'אונאה' למוכר. אבל ביותר משתות המקח בטל לגמרי. ממילא אם נגדיל את המידות יותר משתות, יש חשש לביטול מקח המוני, דבר שיגרום לתקלה רבה. ולכן מגדילים אותם רק עד שתות, שאז גם אם תהיה אונאה בשתחות, המקח ישאר קיים והקונה יצטרך לשלם למוכר את ההפרש.

קושיא: והאמר רבא כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכדי אונאה חוזר: כל הדין באונאה שבטעות עד שתות המקח קיים, זה דוקא בטעות במחיר. כי אדם יודע שאי אפשר לדייק במחיר והוא מוחל על כך. אבל על טעות במדידה אין מחילה, כי הוא סיכם עם המוכר על כמות מסויימת והוא קיבל כמות אחרת. ואם כן זה מקח טעות אפילו פחות משתות.

תשובה: אלא דלא ליהוי פסידא לתגרא: הסיבה היא כדי שהמוכר שבא מעיר אחרת ואינו מעודכן לא יפסיד. דהיינו כאמור המוכר יכול להרוויח עד שתות. ולכן כאשר יגדילו את המידות עד שתות והוא לא ידע על כך, וימכור אותם במחיר הישן, הוא יפסיד רק שתות, שזה בעצם מה שהוא היה אמור להרוויח. אך הוא לא יפסיד את הקרן, אלא רק לא ריוח מעבר לקרן. אבל אם נגדיל את המדות יותר משתות המוכר יפסיד מהקרן!

קושיא: פסידא הוא דלא ליהוי ליה רווחא לא בעי? זבן וזבין תגרא איקרי? וכי הוא צריך רק לא הפסיד והוא לא צריך להרוויח? וכי מי שקונה ומוכר באותו המחיר

נקרא 'סוחר'? כלומר אם הוא לא מרוויח הוא בעצם מפסיד, כי הוא טורח ומביא את הסחורה ולבסוף הוא מוכר אותה באותו מחיר שקנה אותה.

תשובה: אלא אמר רב חסדא שמואל קרא אשכח ודרש "והשקל עשרים גרה, עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל - המנה יהיה לכם": שמואל מצא פסוק ביחזקאל שממנו לומדים שמוסיפים שותות על המידות. ואם כן אין לחשוש להפסד של הסוחרים (אמנם יותר אין להוסיף, מכיון שאין לנו פסוק שמתיר זאת, אסור לעשות הפסד לסוחרים).

הפסוק אומר ש'מנה של קודש' כלומר 'מנה' של בית המקדש שווה 60 שקלים. ושקל = 20 גרה ('גרה' = מטבעות קטנות).

הפסוק עושה חשבון ששלושה סוגי 'מנה' של חול, שווים ל'מנה' אחד של קודש. דהיינו 20, 25, 15 = שווים ביחד סה"כ 60. (הפסוק מונה את שלושת הסוגים הללו, כי היו שלושה מקומות ש'המנה' חול שלהם היה באחד מהערכים הנ"ל 20 או 25 או 15. אמנם השווי המקובל בידינו למנה של חול הוא 25 שקל, וכדלהלן).

מנה מאתן וארבעין הוו? שמואל מתקשה בהבנת הפסוק. אם 'מנה' הוא 60 שקלים, נמצא שהוא שווה 240 דינרים, כי 1 שקל = 4 דינרי זהב. $60 \times 4 = 240$. אך הרי ידוע לנו ש'מנה' הוא מאה דינרים דהיינו 25 שקל $(25 = 4 : 100)$!

אלא שמע מינה תלת - שמע מינה מנה של קדש כפול היה. ושמע מינה מוסיפין על המדות ואין מוסיפין יותר משותות. ושמע מינה שתותא מלבר: אלא מכאן לומדים שלוש דברים.

א. מנה של קודש היה כפול ממנה של חול. ולכן 60 שקלים זה בעצם 30 שקלים של מנה חול. אך האמת שהוסיפו על השקל 5, כדלהלן, ומתחילה הוא היה באמת שווה רק 25, כידוע לנו.

ב. בימי יחזקאל הגדילו את המידה של ה'מנה' מ-25 שקל ל-30, ובכך בהתאמה גדל ה'מנה' של קודש מ-50 ל-60. ומכאן רואים שלא מוסיפים יותר משישית (כי הוסיפו מ-50 רק 60).

ג. כשמוסיפים שותות עושים זאת 'מלבר' כלומר מבחוץ. דהיינו מחלקים את הסכום הראשוני לחמש חלקים, ומוסיפים עוד חלק אחד מתוכם, כך שבסופו של דבר הסכום הכולל יהיה יותר בשישית (כי הוסיפו מ-50 ל-60).

*

רב פפא בר שמואל תיקן כלי מידה שיש בו תשעה לוגין.

אמרו ליה: אמרו לו - והרי אמר שמואל שי'אין מוסיפים על המידות יותר משישית', והמידה שאתה תיקנת גדולה ביותר משישית ממידת חצי תרקב שהובאה כברייתא לעיל (פט.), לפי שהצ'י תרקב זה ששה לוגין, ומידה של תשעה לוגין גדולה בשליש ממידה של ששה לוגין.

אמר להו: ענה להם רב פפא בר שמואל - אני תיקנתי מידה חדשה, שהרי בעיר הזאת לא הייתה מידה אחרת, וא"כ אין כאן תוספת על המידות וזה לא יגרום להפסד הסוחרים.

שזריה לפומבדיתא: שלח רב פפא בר שמואל את המידה הזאת לפומבדיתא, ובני המקום לא קיבלו אותה. שלח רב פפא בר שמואל את המידה הזאת לפאפוניא, ובני המקום קיבלו אותה וקראו לה 'רוז פפא', דהיינו 'מידת רב פפא'.

*

אוצרי פירות: קונים פירות בשוק ושומרים אותם באוצר, ובכך יש מחסור של פירות בשוק ומתייקר השער, ואח"כ הם מוכרים אותם ביוקר, והעניים מפסידים.

ומקטיני איפה: מקטינים את המשקולת. כלומר שהיו שוקלים ללקוח במשקולת קטנה מהמשקל האמיתי שלה, ובכך הלקוח מקבל פחות פירות (= שאם רצה לקנות קילו פירות, המוכר שם במאזניים משקולת שכתוב עליה שהיא קילו אבל באמת היא שוקלת פחות, ונמצא שהקונה קיבל פחות ממה ששילם).

ומפקיעי שערים: שמוכרים במחיר גבוה ממחיר הקבוע בשוק.

עליהן הכתוב אומר "לאמר מתי יעבר החדש ונשכרה שכר": כלומר נמכור ביוקר בסוף החודש לאחר ימות הגורן, והם נקראים 'מפקיעי שערים'.

"והשבת ונפתחה בר": מתי תגיע שנת השמיטה ונפתח את אוצרות הבר, והם נקראים 'אוצרי פירות'.

"להקטין איפה": הם 'מקטיני איפה'.

"ולהגדיל שקל": הם 'מלווי בריבית', שמגדיל את כספו ע"י הלוואת ריבית.

וכתיב "נִשְׁבַּע יְהוָה בְּגֵאוֹן יַעֲקֹב אִם־אֶשְׁכַּח לְנִצָּח כָּל־מַעֲשֵׂיהֶם": בפסוקים שאח"כ נאמר שה' נשבע שלא ישכח את מעשיהם.

שאלה: 'אוצרי פירות' כגון מאן? כגון מי הוא שהיה עושה כן? תשובה: **אמר ר' יוחנן כגון שבתי אצר פירות**, שהיה שומר את הפירות כדי למוכרם אח"כ לעניים ביוקר, וזו היתה אומנותו.

הגמ' מביאה את הנהגתם הטובה של חכמי ישראל בעניין זה:

אבוא דשמואל: אביו של האמורא שמואל היה מוכר את פירותיו בזמן הגורן במחיר של שער הזול, ולא היה מכניסם לאוצר כלל, וזאת כדי שכולם ימכרו בזול ובכך יזלזל השער למשך כל השנה.

שמואל בריה: ושמואל בנו היה שומר את פירותיו באוצר, והיה מוכרם בסוף השנה (= שאז מחירים יקרים) כפי השער הזול שהיה בשעה הלקיטה.

שלחו מתם, טבא דאבא מדברא: שלחו מארץ ישראל לבבל - טוב מעשה האב ממעשה הבן, כלומר טוב מעשהו של אביו של שמואל ממעשהו של שמואל בנו. והטעם הוא, לפי שאביו של שמואל גרם להוזלת השער, ובכך כבר נשאר השער זול במשך כל השנה, אבל שמואל גרם להורדת השער רק לאחר שהוא כבר התייקר, וזה פחות טוב, כיון שלאחר שהשער התייקר כבר קשה להוזיל אותו.

*

אמר רב, עושה אדם את קבו אוצר: כלומר מותר לאדם לשמור באוצר את הפירות שמלקט מהשדה שלו, וכל האיסור הוא לקנות בשוק ולשמור באוצר.

תניא נמי הכי: הגמ' מביאה תוספתא בה רואים שאסור לאצור פירות בלוקח מן השוק. מותר לאצור תבלין לפי שאין בהם צורך לחיי נפש ואינם נאכלים בפני עצמם.

ומותר לאדם לאצור פירות בארץ ישראל ג' שנים: לקנות בשנה השישית לצורך שיטת ושביעית ושמינית כדי שיוכל למכור לאנשים, שמא ימותו בשביעית ובשמינית ברעב, שהרי לא זורעים בשנה השביעית, ומפירות השנה השמינית אוכלים רק בסוף השנה.

ובשני בצורת: ובשנת בצורת אסור לאצור אפילו קב חרובים (= שהוא דבר מועט ואינו חיי נפש), לפי שזה גורם להתייקרות השער.

אמר ליה רבי יוסי בר' חנינא: אמר רבי יוסי בר' חנינא ל'פוגא' הַשְּׁמַשׁ שלו - 'צא ותאצור לי פירות לשלוש שנים, לשישית לשביעית ולשמינית'.

ת"ר, אין מוציאין פירות מארץ ישראל לחוץ לארץ...

ר' יהודה בן בתירא מתיר בין מפני שממעט את הַתִּפְּלָה: כלומר ר' יהודה מתיר להוציא יין מארץ ישראל לחו"ל לפי שבכך הוא ממעט את השכרות המביאה לידי תְּפִלוֹת (= דברים חסרי טעם).

וכשם שאין מוציאין מארץ לחו"ל, כך אין מוציאין מארץ ישראל לסוריא: את אותם דברים שאסור להוציא מארץ ישראל לחו"ל, אסור להוציא מארץ ישראל לסוריה. החידוש הוא שלמרות שדוד המלך כבש את סוריה אין היא נחשבת לארץ ישראל אלא לחו"ל.

רבי מתיר מהיפרכיא להיפרכיא: רבי מתיר להוציא מהמחוז האחרון של ארץ ישראל למחוז הראשון של סוריה, שכיון שהם מאוד סמוכים אחד לשני מותר.